

Barns smärta i tandvården - erfarenheter inom ortodontibehandling

Marianne Bergius
Avf för ortodonti och Mun-H-Center
Göteborg

Smärta i vården

Smärta i tandvården

77 % upplever någon smärta

6 % upplever stark smärta vid
varje besök

Smärta-definitioner

1. "en obehaglig sensorisk eller emotionell upplevelse, associerad med upplevd eller hotande vävnadsskada, eller beskriven i termer av en sådan"
2. "allt det som patienten säger att den är och när patienten säger att den finns"

Graden av den upplevda smärtan är inte alltid beroende av storleken på vävnadsskadan, även om så ofta är fallet

Synen på smärta

- 2300 år sedan-Hippokrates: barn tål smärta sämre än vuxna
- 1900-talet: spädbarnets CNS är omoget och kan därför inte känna smärta
- Senaste 20 åren: nyfödda har optimal förmåga att känna smärta. Mognad innebär att "neuronal kretsar" som ej används tillbakabildas

Upprepad smärterfarenhet leder till ökad känslighet för vidare smärtupplevelser - även angränsande vävnad blir extra känslig

Tidiga och upprepade smärtupplevelser

Prematura barn med tidiga smärtupplevelser -
som 4-åringar mer psykosomatiska besvär
Grunau et al. 1994

Prematura barn –
mer känsliga för smärta som tonåringar
Buskila et al. 2003

Studie under publicering:

- Barn och ungdomar (7-19 år) har haft många och varierande smärtupplevelser både i vardagslivet och i tandvården.
- Skattningar visade måttliga till höga nivåer på upplevd smärtintensitet både i vardagslivet och i tandvården.

Krekmanova L, Bergius M, Hafström C, Sabel C, Berggren U:
Swedish children's experiences of everyday and dental
treatment pain – an explorative epidemiological study.

Vanligaste smärtsituationerna

(barn och ungdomar 7-19 år)

	Total	Pojkar	Flickor
Vardagshändelser			
	n=368	n=184	n=184
Bita sig i tungan	331(90%)	165	166
Huvudvärk	330(90%)	163	167
Tandvård			
	n=368	n=184	n=184
Injektion	209(57%)	96 *	113
Borring	165(45%)	81	84

Situationer med högst smärtskattning (medelvärde VAS)

	Total	Pojkar	Flickor
Vardagshändelser			
Större olyckor	75	74	75
Bränna sig	57	55	58
Tandvård			
Extraktion	47	43	50
Injektion	42	40	44

Kan det göra ont att ha tandställning?

Patienter med funktionshinder

Hur vanligt är det med smärta vid tandreglering?

91-95 % uppger smärta

Rädd, orolig för smärta?

Rädsla för smärta är en viktig orsak till att man *inte söker* ortodontisk behandling

eller *avbryter* behandling pga upplevd smärta i början av behandlingen (8%)

Smärta är underregistrerad på grund av

- ➔ patienternas höga motivation
- ➔ smärtupplevelsena inträffar mellan besök hos tandläkaren

Smärta – något mycket subjektivt !

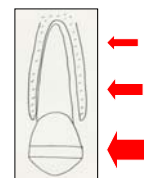
Faktorer som påverkar smärtupplevelsen:

- negativa tandvårdserfarenheter
- tandvårdsrädsla
- tidigare smärtupplevelser
- motivation
- kön
- personlighetsfaktorer

Smärtfysiologi vid tandförflyttning

- tryck
- ischemi
- inflammation
- ödem

När får man ont?

En kraft påverkar en tand...

- smärtan startar nästan omedelbart och ökar timme för timme
- maximal smärta efter ca **24 timmar** och
- håller oftast på bara **några dagar** men...
- några har fortfarande ont efter **en vecka**

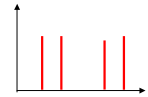
Hur yttrar sig smärtan?

Konstant smärta

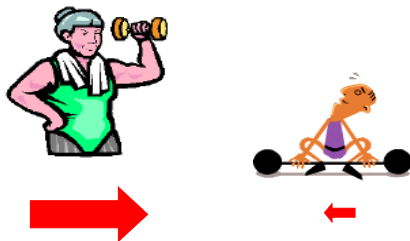

Smärta vid hopbitning

- främst framtänderna

Har kraftens storlek någon betydelse?

Har tandställningens material någon betydelse?

elastiska bågar

styvare bågar

Har bettavvikelsens storlek någon betydelse?

Lätt trångställning

Kraftigare trångställning

Vilken tandställning är värst?

Fast apparatur > avtagbar apparatur

Fast tandställning

ger **kontinuerliga** krafter

Problem:

- ömma tänder
- känsliga tänder
- spänningskänsla i käkarna

Avtagbar tandställning

ger **intermittenta** krafter

Problem:

- sväljningsproblem
- ökad salivproduktion
- talproblem

Avbondning?

Upplevd smärta påverkas av:

Graden av mobilitet

Kraftens riktning

Hur undvika smärta?

Behandlaren bör ha kunskap om vad som skapar smärta:

- informera patienten om behandling och ev besvär
- försöka identifiera de patienter som är mer smärtekänsliga
- justera tandställning så att den skapar så litet obehag som möjligt

Smärtlindring vid ortodontisk behandling

Olika sätt har testats för att lindra smärta:

- **laser** – tveksam effekt
- **TENS** (transkutan elektrisk nervstimulering) har visat sig effektivt att minska smärtan
- **tuggning på något hårt** – några blev hjälpta, några fick mer besvär
- **NSAID** (Nonsteroidal anti-inflammatory drugs) t.ex Aspirin, **Ibuprofen**
Bäst effekt fås om värktablett tas 1 timme innan behandling

Sammanfattning

Robertson 1997:
bristfällig **information**
+
dåligt **omhändertagande**
+
smärtsam **behandling** } = vad patienten kommer ihåg!!!

- patientens attityd till smärta
- information om behandling
- så smärtlindrande behandling som möjligt
- bemötande!

Smärtupplevelser vid ortodontisk behandling - separation av molarer

Marianne Bergius,
Stavros Kiliaridis, Ulf Berggren, Anders Broberg

Målsättningar

- att mäta smärta vid en vanligt förekommande ortodontisk behandling
- att relatera smärtupplevelserna till
 - i. kön, ålder
 - ii. annan dental smärta
 - iii. allmän smärta
 - iv. motivation, tandvårdsrädsla
 - v. personlighetsfaktorer

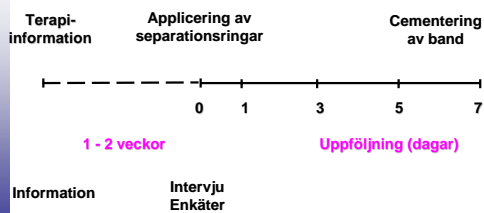

Material & Metod Patienter

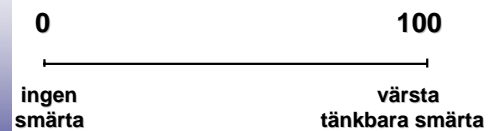
	Pojkar	Flickor	Totalt
N	23	32	55
Ålder	13-18	12-18	12-18 (medel 15,4)

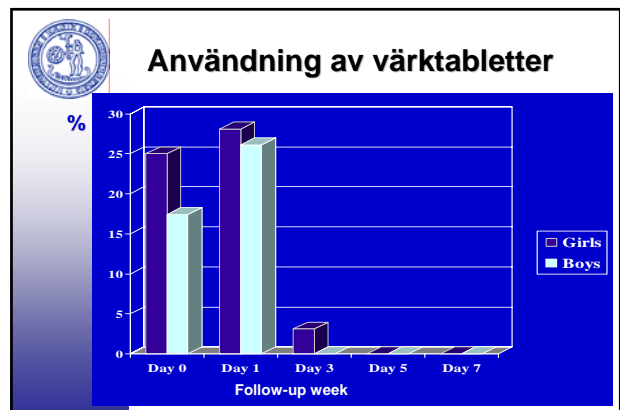
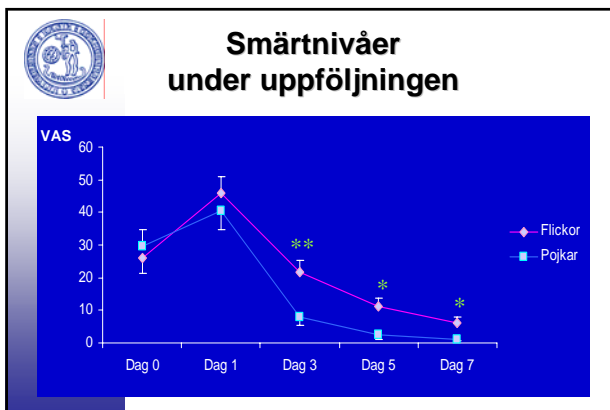
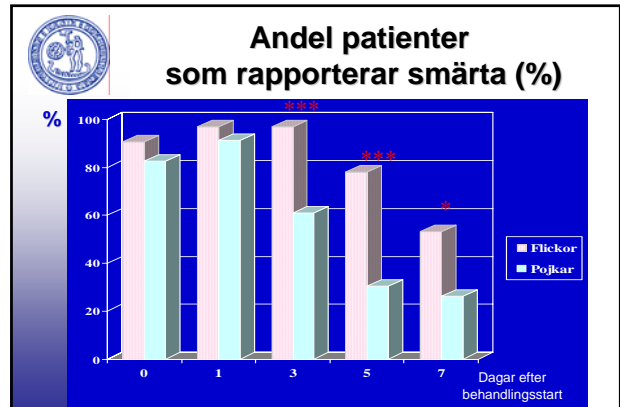
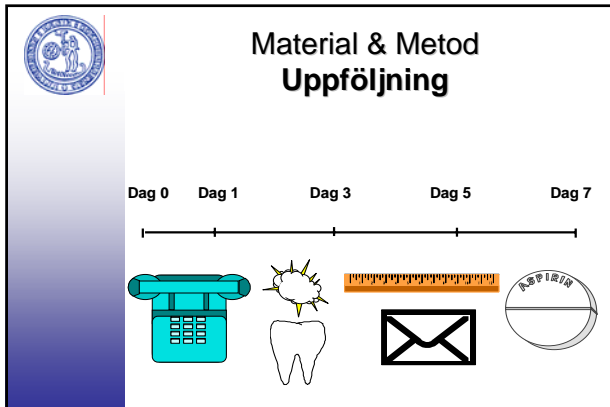

Material & Metod Procedur

Visuell AnalogSkala - VAS

- ### Sammanfattning
- ~ Alla patienter utom 3 st (95%) rapporterade smärta
 - ~ Högre intensitet och frekvens angavs av flickor
 - ~ Efter 7 dagar upplevdes smärta fortfarande av 42 %
 - ~ 27% använde värktabletter
 - ~ Smärta under behandlingen kunde relateras till allmänna smärtor
 - ~ Smärtskattningen korrelerade ej till behandlingsmotivation

- ### Studie II
- Målsättningar
- att undersöka vilka faktorer, som **förutsäger förlängd smärta** med hänsyn till inflytande från
- kön och ålder**
 - motivation**
 - tandvårdsrädsla**
 - temperament**
 - allmänna smärtupplevelser**

Patienter med smärta/ej smärta vid uppföljning dag 7.

		Smärta	Ej smärta	Sign
		(N = 23)	(N = 32)	P
Kön	Flickor	17	15	< 0.05
	Pojkar	6	17	
Ålder	12-15 år	13	16	
	16-18 år	10	16	
Motivation (median)	hög	13	26	< 0.05
	låg	10	6	
Medicinering	ja	9	11	
	nej	14	21	

Tidigare smärtefarenhet Intensitetsskattning (VAS)

	Smärta (N=23) VAS		Ej smärta (N=32) VAS
Vaccination	51	*	26
Stuka foten	33		45
Bedövning	52		39
Borrning	43		32

EAS Temperament Undersökning (Buss & Plomin, 1984)

Emotionalitet

- Spänd, ängslig
- Rädsla
- Ilska

Aktivitet

Sociabilitet

Psykometriska mätningar

Tandvårdsrädslan (DAS) var låg i båda grupperna, men signifikant högre i smärtgruppen.

Temperamentsvariablerna (EAS) låg normalt, men några visade avvikelser mot det normala i smärtgruppen (ej statistiskt signifikant).

Prediktion (Multipla regressionmodeller)

Gruppen med förlängd smärta utmärks av

Låg motivation

Högre rapporterad smärta vid vaccination

Samt avseende psykologiskt temperament:

Högre ilska (EAS anger)

Lägre aktivitet (EAS activation)

Ingen inverkan från kön, ålder, tandvårdsrädsla

Konklusioner

- Smärtupplevelser är vanliga vid ortodontisk behandling
- Smärtintensiteten kan jämföras med vaccination, bedövning och extraktion
- Smärtlindring viktigt liksom i all barntandvård
- Personliga egenskaper och erfarenheter har betydelse för smärtupplevelser

Tack för att ni lyssnade!